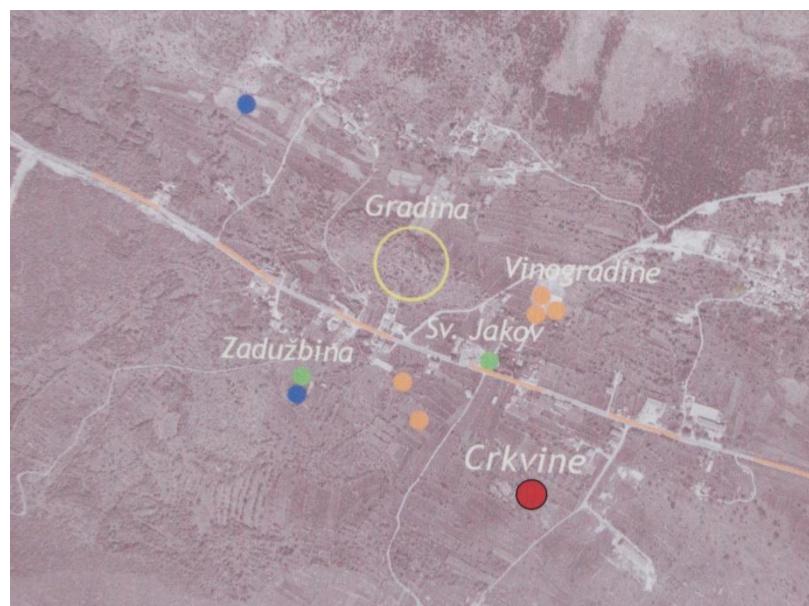

Arheološki nadzor zemljanih iskopa prilikom rekonstrukcije županijske ceste Ž 6153 Cista
Velika – Dobranje, **Dionica 1** (od ST 0 + 000 do ST 0 + 500)

- Stručno izvješće -

Split, kolovoz 2014.

Predmet: Arheološki nadzor

Županija: Splitsko-dalmatinska

Općina/Grad: Cista Provo

Investitor: Županijska uprava za ceste Split

Građevina: Izvanredno održavanje županijske ceste ŽC 6153 Cista Velika - Dobranje

Projekat: LABOR PROJEKT d.o.o., Split

Izvođač građevinskih radova: Patrlji d.o.o.

Izvođač arheoloških radova: Delmat Galiot d.o.o.

Voditelj arheološkog nadzora: Milka Mrduljaš, dipl. arheolog

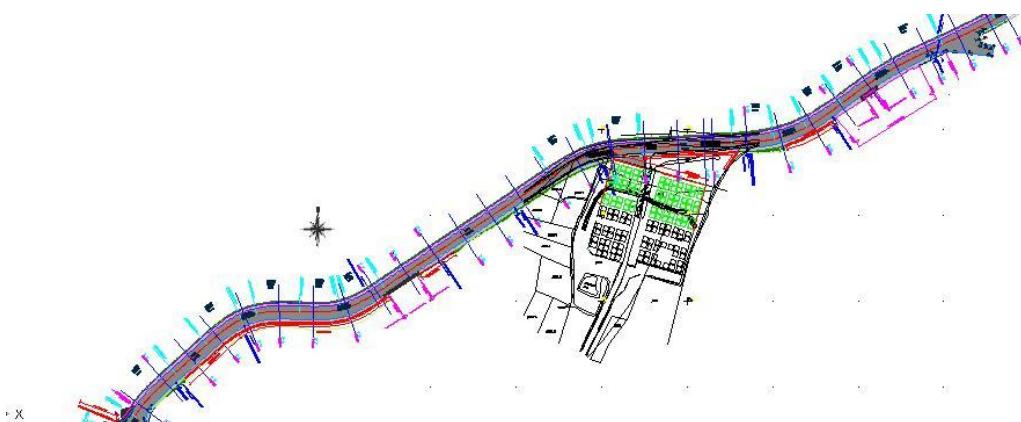
Konzervatorski nadzor: Ivan Alduk, i Katarina Cvitanić, dipl. arheolozi, Ministarstvo kulture RH, odjel u Imotskom.

Vrijeme istraživanja: travanj/lipanj/kolovoz 2014. godine

Stručna ekipa: Josip Bazo, Josip Galiot, studenti arheologije, Slavko Galiot, doktorand arheoloških znanosti

Uvod

Ministarstvo kulture, Konzervatorski odjel u Imotskom svojim rješenjem dao je dozvolu i odredio mjere koje treba poduzeti prilikom arheološkog nadzora na predmetnoj dionici ceste ŽC 6153 i to na stacionaži 0+000+5000. Isti odjel je u Posebnim uvjetima, izdanim 07. travnja 2008. godine odredio stalni arheološki nadzor i to iz razloga što se u neposrednoj blizini nalaze prapovijesni, antički i srednjovjekovni arheološki ostaci; prapovijesne gradine, antičke građevine, ostataka ranosrednjovjekovne crkve, nekropole, stećaka... Istim Rješenjem ustanovljeno je da tvrtka Delmat Galiot d.o.o. te voditelji istraživanja ispunjava sve uvjete propisane člankom 47. stavaka 2. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. U ovoj fazi rekonstrukcije predmetne ceste izvodač Patrlji d.o.o. rade dionicu 1, od spoja s državnom cestom Trilj – Imotski ka Dobranju, dok će radovi na dionici 2 i 3 početi kasnije.

Slika 1. Položaj županijske ceste 6153 Cista Velika – Dobranje

Pravac pružanja ceste na ovoj dionici je jugozapad - sjeveroistok. S lijeve sjeverozapadne strane nalaze se ostaci prapovijesne gradine, a s jugoistočne strane groblje te južnije od njega antički ostaci i ostaci ranosrednjovjekovne crkve. Nedaleko je i „kompleks Crkvina“ koja kao crkva ne može datirati iz II. stoljeća po Kr., već nekoliko stoljeća kasnije (iako bi neki to htjeli, mi smo mišljenja da kršćanstvo nije imalo jake zajednice ovdje, pa ni mogućnost gradnje crkve, a tome u prilog ide i činjenica da u to vrijeme crkva nije egzistirala ni u obližnjoj Saloni).

Predmetna cesta polazi od ceste (D60) Trilj - C. Velika – Imotski te vodi za Dobranje – Tijaricu – Aržano i dalje prema graničnom prijelazu Prisici i susjednoj državi BiH.

Slika 2. Županijska cesta Cista Velika – Dobranje (zatečeno stanje), pogled s Gradine

Mjesto Cista nekad je pripadalo župi Radobilja, i sve do 1987. godine imalo je jedno ime te godine dijeli se na Cistu Veliku i Provo. Cista se graniči na istoku s Lovrećem, na jugu s Katunima, na zapadu s Biorinama, a na sjeveru s Dobranjama i Svibom. Pripada teritoriju grada Imotskog, a županiji Splitsko-dalmatinskoj.

Na prostoru Ciste evidentirani se brojni ostaci iz davnine koji svjedoče o burnoj cistanskoj prošlosti kao: ostaci prapovijesnih gradina na okolnim vrhovima brda, antičkih građevina, nekropola, crkava, bunara, grobova te stećaka koji su tu brojni i bogato ukrašeni raznim reljefnim prikazima scena iz svakodnevnog života te scena lova. Zanimljiv je i toponim Rudnik koji se nalazi u brdu Vitrenik, a isto tako i Zadužbina turskog bega. Zadužbina je bunar za skupljanje kišnice i nalazi se 252 m od spoja ove županijske ceste s državnom (D60), na jugoistočnoj strani prema Provu. Nedaleko nje počinje područje sa stećcima i bunari „Crljivica“ sa sedam bunara.

Slika 3. Sedam bunara - *Crljivica*

Kroz Cistu je prolazio put još od prapovijesti do današnjih dana, jer je svojim položajem prirodna poveznica kontinentalnog dijela s primorskim, a isto tako u mikro okruženju povezuje Cetinsko polje s Imotskim. U rimskom periodu cesta je tekla od mosta na Cetini (kod Trilja) prema Imotskom polju i dalje prema Naroni, prolazeći usput antička i kasnije srednjovjekovna naselja čiji se ostaci danas vide u Cisti Velikoj, Provu, Lovreću. Upravo zbog tih svjedoka kontinuiteta života na ovim prostorima vrlo su bitna arheološka istraživanja koja nam određeni lokalitet smješta točno u vrijeme njegovog nastanka. Osvrnut ćemo se na stećke, odnosno na problem pitanja etnikuma onih koji su pokopani u grobovima ispod „Biljega“. Prema nama teorija koju zagovaraju neki znanstvenici da su nositelji kulture stećaka Vlasi, nomadsko stanovništvo sa balkanskih planina, nije ispravna (Stećci i Vlasi, autora A. Miloševića). Mi smatramo da su „Biljege“ mogli dati kovati (klesati) stanovnici koji su živjeli sjedilačkim načinom života, odnosno ono stanovništvo koje je živjelo uz plodna polja i koje se je moglo baviti dvojakim načinom privređivanja: poljodjelstvom i stočarstvom. Takav spomenik imao je veliku vrijednost (neki dostizali vrijednost dva/tri vola), a scene kola, lova i viteških turnira na njima govore nam da stočari koji žive nomadskim načinom nisu imali potrebe postavljati tako vrijedne spomenike. Daju tako velike iznose za njihovo postavljanje, odu dalje „s blagom za pašom“ i možda se nikada više ne vrate u taj kraj. Po nama te spomenike podizalo je domorodačko stanovništvo, a vrijedne „Biljege“ davali su izraditi oni koji su se vremenom izdigli bilo ratničkim zaslugama bilo spretnošću trgovanja svojim blagom (krupnom i sitnom stokom).

Slika 4. Položaj stećaka nedaleko *Zadužbine*

Situacija terena i tijek radova

U skladu s projektom planirana gradnja ima tri dionice, a radovi na pojedinoj dionici odvijali su se u fazama koje je odredio investor svojim dinamičkim planom. Sami građevinski radovi

na Dionici 1 započeli su prije dolaska arheološke ekipe te smo sukladno istom izvršili uvid u zatečeno stanje.

Zatečeno stanje, mjesta na kojima su izvršeni građevinski zahvati od profila 12 do 25:

Slike 5,6,7,8. Zatečeno stanje, prostor između stacionaža (lijeva strana ceste)

Sa sjeverozapadne strane ceste od profila 12 (ST 0+240) do profila 24 (ST 0+480) skinut je humus, a na mjestima je probijen kameni živac u dubinu od 0,30 – 0,60 m, širine pojasa 3,00 – 3,50 m na navedenim profilima.

Slika 9. Detalj profila (oko 18. profila)

Evidentirane su sljedeće stratigrafske jedinice: SJ01 – vegetacija, humus; SJ02 - crvena zemlja sa sitnim kamenjem; SJ03 – rahla tupina; SJ04 – kamen živac.

Pregledom površine i profila iskopa nisu uočeni tragovi kulturnog sloja, a isto tako u iskopnom materijalu na deponiju nije uočen arheološki materijal.

Slika 10, 11. Zatečeno stanje, uz groblje (desna strana ceste)

Uz nazočnost arheološke ekipe izvođač građevinskih radova nastavio je skidati humus, sloj zemlje i kameni živac do potrebite dubine, na dijelu uz prapovijesnu gradinu. Radovi su izvođeni od profila 1 (ST 0+20) do profila 12 (ST 0+240) tako da je najprije skidan sloj od postojeće ceste do ogradnih suhozida (dubine 0,15 – 0,25 m), a potom je skidan suhozid. U tom dijelu iskopa kao i u profilu suhozida nije bilo tragova kulturnog sloja, a niti arheološkog materijala izuzev nekoliko ulomaka keramike, opeke, stakla koji su novijeg nastanka.

Slika 12. Pogled od profila 1
prije početka arheološkog nadzora

Slika 13. Suhozid uz desnu stranu ceste
prije uklanjanja (detalj, profili 2 i 3)

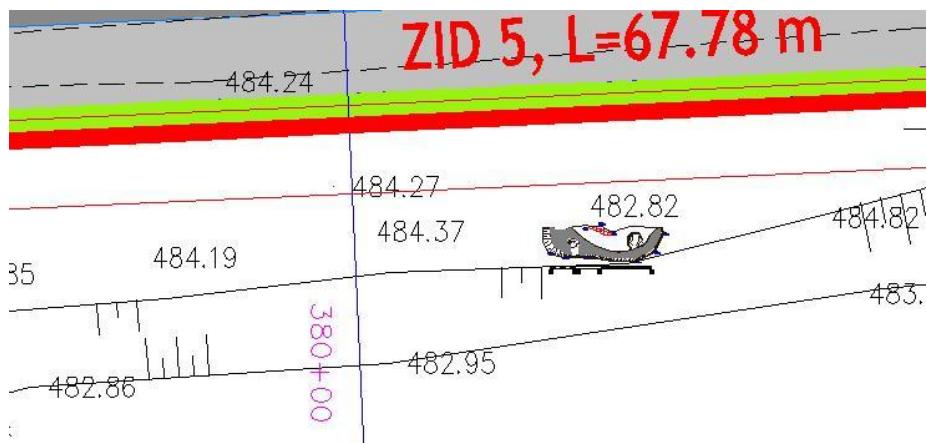

Slika 14. Nakon uklanjanja suhozida i kamena živca
na lijevoj strani i humusa s desne strane ceste
(između 10. i 11. profila)

Slika 15. Profili 1 i 2 s desne strane ceste nakon uklanjanja
humusa

Polovinom mjeseca kolovoza nastavljeni su radovi na rekonstrukciji predmetne ceste i to između desnog dijela ceste i novog dijela groblja (ST 0+360 do ST 0+410) gdje se izvodi proširenje za parking, ukupne površine 746 m². U ovoj zoni pronađena je plitka jama s recentnim ukopom mlade životinje. Na ovom mjestu, po kazivanju mještana, pokapala se uginula stoka, tako postoji priča o ukopu konja don Lovre (popova konja) upravo negdje blizu ovog mjesta. Zbog te činjenice, a i pronalaska onog životinjskog kostura arheolog je pratio nивелiranje (skidanje zemljjanog sloja) prostora za parking.

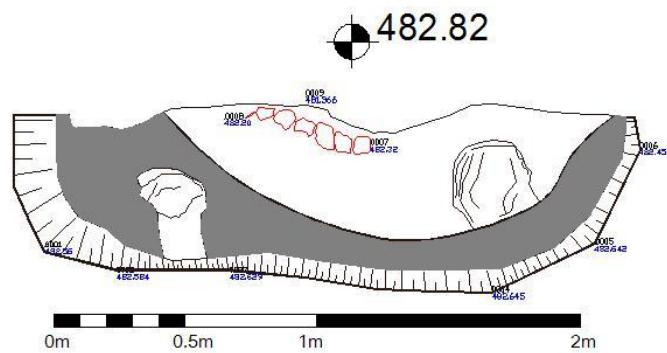

Slika 16. Položaj jame s kosturom životinje

Slika 17. Položaj životinjskog kostura *in situ*

Jama je pozicionirana na stacionaži 0 + 376.90 i nalazi se 23.90 m istočno od početka zida parkinga koji omeđuje zone planiranog parkinga ukupne dužine 67.78m, a s desne strane ceste počevši od stacionaže 0+00.00. Definirana na 482.64 m s gornjom visinom ukopa.

Slika 18. Jama s kosturom mlađe životinje

Kralježnica dužine 42 cm se proteže na visini 482.32m do 482.20m. Dno jame koja je definirana ukopom do početka tupine 481.90m, a apsolutna donja visina profila je 481.36m. Ukupna visina iskopanog profila je 124 cm, a visina zapune jame 0.74 m. Dimenzije sačuvanog dijela jame 1.80m × 0.62 m.

Opis profila (po projektu profili su poddionice na dijelu proširenja) od 1 do 25:

Profil 1: na stacionaži 0+020.00 apsolutna visina 474.878 m širina postojećeg kolnika 5.83 m proširenje lijeve strane 3.24 m a na desnoj strani pad terena i proširenje 1.22 m prokop 0.25 m humusa. Ukupna zona radnih aktivnosti 10.25 m

Profil 2 na stacionaži 0+040.00 apsolutna visina 475.34 m širina postojećeg kolnika 4.83 m proširenje lijeve strane 4.04 m a na desnoj strani pad terena i proširenje 3.89 m prokop 0.79 m kamenog živca. Ukupna zona radnih aktivnosti dužine 12.80 m

Profil 3 na stacionaži 0+060.00 apsolutna visina 476.66 m širina postojećeg kolnika 4.94 m proširenje lijeve strane 5.52 m a na desnoj strani pad terena i proširenje 3.20 prokop 0.78 m kroz kameni živac. Ukupna zona radnih svih aktivnosti dužine 10.25 m

Profil 4 na stacionaži 0+080.00 apsolutna visina 477.41 m širina postojećeg kolnika 4.70 m proširenje lijeve strane 3.85 m a na desnoj strani pad terena i proširenje 3.81 m prokop 0.33 m humusa. Ukupna zona radnih aktivnosti 12.29 m.

Profil 5 na stacionaži 0+100.00 apsolutna visina 477.96 m širina postojećeg kolnika 5.16 m proširenje lijeve strane 3.31 m a na desnoj strani pad terena i proširenje 3.47 m prokop 0.63 m humusa. Ukupna zona radnih aktivnosti 12.67 m.

Profil 6 na stacionaži 0+120.00 apsolutna visina 478.878m širina postojećeg kolnika 4.91 m proširenje lijeve strane 4.47 m a na desnoj strani pad terena i proširenje 3.83 m prokop 0.22 m humusa i 1m kamenog živca. Ukupna zona radnih aktivnosti 13.67 m

Profil 7 na stacionaži 0+140.00 apsolutna visina 478.47 m širina postojećeg kolnika 5.06 m proširenje lijeve strane 2.23 m i prokop humusa dubine 0.80m, a na desnoj strani pad terena i proširenje 5.34 m prokop 0.84 m humusa. Ukupna zona radnih aktivnosti 12.70 m

Profil 8 na stacionaži 0+160.00 apsolutna visina 474.878 m širina postojećeg kolnika 5.83 m proširenje lijeve strane 3.24 m a na desnoj strani pad terena i proširenje 1.22 m prokop 0.25 m humusa. Ukupna zona radnih aktivnosti 13.47 m.

Profil 9 na stacionaži 0+180.00 apsolutna visina 478.35 m širina postojećeg kolnika 5.86 m proširenje lijeve strane 3.70 m i prokop kroz 0.50 m humusa i 1.07 m kamenog živca, a na desnoj strani pad terena i proširenje 5.86 m prokop 0.54 m humusa i kamenog živca. Ukupna zona radnih aktivnosti 10.25 m

Profil 10 na stacionaži 0+200.00 apsolutna visina 478.27 m širina postojećeg kolnika 4.87 m proširenje lijeve strane 4.83 m i prokop 0.60 m humusa i 0.60 m kamenog živca, a na desnoj strani pad terena i proširenje 2.12 m prokop 0.62 m humusa. Ukupna zona radnih aktivnosti 11.83 m.

Profil 11 na stacionaži 0+220.00 apsolutna visina 478.21 m širina postojećeg kolnika 5.76 m proširenje lijeve strane 2.60 m a na desnoj strani pad terena i proširenje 1.27m prokop 0.60 m humusa. Ukupna zona radnih aktivnosti 8.46 m.

Profil 12 na stacionaži 0+240.00 apsolutna visina 478.34 m širina postojećeg kolnika 4.60 m proširenje lijeve strane 2.48 m i prokop dubine 0.54 m, a na desnoj strani pad terena i proširenje 1.60 m iprokop 0.63 m humusa i kamenog živca. Do temeljne stope budućeg zida. Ukupna zona radnih aktivnosti 9.33 m.

Profil 13 na stacionaži 0+260.00 apsolutna visina 478.73 m širina postojećeg kolnika 4.41 m proširenje lijeve strane 1.15 m do suhozida i 1.13 m dužine humusa i kamenog živca kroz prokop 0.55 m, a na desnoj strani pad terena i proširenje 2.67 m prokop 0.60 m humusa do temeljne stope budućeg zida. Ukupna zona radnih aktivnosti 9.57 m.

Profil 14 na stacionaži 0+280.00 apsolutna visina 479.40 m širina postojećeg kolnika 4.50 m proširenje lijeve strane 0.63 m do suhozida i 1.15 m humusa i kamenog živca dubine prokopa 0.40 m, a na desnoj strani pad terena i proširenje 1.61 m prokop 0.64 m humusa do temeljne stope zida. Ukupna zona radnih aktivnosti 8.58 m.

Profil 15 na stacionaži 0+300.00 apsolutna visina 480.26 m širina postojećeg kolnika 4.48 m proširenje lijeve strane 0.71 m do suhozida i prokop dužine 0.60 m kroz humus i kameni živac, dubine 0.55m, a na desnoj strani pad terena i proširenje 2.21 m prokop 0.40 m humusa do temeljne stope zida. Ukupna zona radnih aktivnosti 9.55 m.

Profil 16 na stacionaži 0+320.00 apsolutna visina 481.13 m širina postojećeg kolnika 4.45 m proširenje lijeve strane 0.77 m do suhozida i prokop ukupne dužine 2.27 m i dubine 0.70 m a na desnoj strani pad terena i proširenje 2.41 m i prokop 0.57 m humusa i kamenog živca. Ukupna zona radnih aktivnosti 9.07 m.

Profil 17 na stacionaži 0+340.00 apsolutna visina 482.00 m širina postojećeg kolnika 4.53 m proširenje lijeve strane 0.91 m do suhozida i prokop dužine 2.19 m dubine 0.50 m a na desnoj strani pad terena i proširenje 2.27 m prokop 0.55 m humusa i kamenog živca. Ukupna zona radnih aktivnosti do temeljne stope 9.04 m.

Profil 18 na stacionaži 0+360.00 apsolutna visina 482.87 m širina postojećeg kolnika 5.07 m proširenje lijeve strane 0.47 m do suhozida i prokop dužine 1.85 m dubine 1.34 m a na desnoj strani pad terena i proširenje 2.31 m prokop dubine 1.52 m kamenog živca. Ukupna zona radnih aktivnosti do temeljne stope 9.31 m.

Profil 19 na stacionaži 0+380.00 apsolutna visina 483.74 m širina postojećeg kolnika 4.94 m proširenje lijeve strane 3.05 m kroz kameni živac i dubine 0.50 m a na desnoj strani pad

terena i proširenje 2.40 m prokop 0.79 m kamenog živca. Ukupna zona radnih aktivnosti do temeljne stope 10.42 m.

Profil 20 na stacionaži 0+400.00 apsolutna visina 484.61 m širina postojećeg kolnika 5.00 m proširenje lijeve strane 2.83m do suhozida i prokop dubine 90 cm a na desnoj strani pad terena i proširenje 2.98 m prokop 60 cm kamenog živca do temeljne stope zida. Ukupna zona radnih aktivnosti do temeljne stope 10.77m.

Profil 21 na stacionaži 0+420.00 apsolutna visina 485.48.00 širine postojećeg kolnika 4.95m proširenje lijeve strane 0.49 m do suhozida i prokop dužine 3.32 m dubine 77 cm a na desnoj strani pad terena i proširenje 3.23 m prokop 0.65 m humusa i kamenog živca. Ukupna zona radnih aktivnosti do temeljne stope 11.52 m.

Profil 22 na stacionaži 0+440.00 apsolutna visina 486.38 .m širina postojećeg kolnika 4.97 m proširenje lijeve strane 0.70 m do suhozida i prokop dužine 2.00 m dubine 1.43 m a na desnoj strani pad terena i proširenje 2.73 m i prokop 1.50 m i kamenog živca. Ukupna zona radnih aktivnosti do temeljne stope 9.78 m.

Profil 23 na stacionaži 0+460.00 apsolutna visina 487.41 m širina postojećeg kolnika 4.89 m proširenje lijeve strane 0.70 m do suhozida i prokop dužine 2.16 m dubine 0.50 m a na desnoj strani pad terena i proširenje 2.31 m prokop 1.38 m kamenog živca. Ukupna zona radnih aktivnosti do temeljne stope 9.23 m.

Profil 24 na stacionaži 0+480.00 apsolutna visina 488.57 m širina postojećeg kolnika 4.84 m proširenje i prokop dužine 2.54 m dubine 89 cm a na desnoj strani proširenje samo 0.67 m i prokop 0.83 m kamenog živca. Ukupna zona radnih aktivnosti do temeljne stope 8.08 m.

Profil 25 na stacionaži 0+500.00 apsolutna visina 489.86 m širina postojećeg kolnika 4.68 m proširenje lijeve strane 1.60 m do suhozida i prokop dužine 3.61 m dubine 0.50 m a na desnoj se nalazi ulaz privatnog objekta.

Radovi na ovoj Dionici 1 počeli su 20. ožujka. 2014. godine, ali zbog drugih obveza izvođača građevinskih radova vršeni su u nekoliko faza i trajali su do 19. kolovoza 2014. godine (arheološka ekipa na terenu je bila ukupno 15 dana).

Tijekom ovih radova nije evidentiran kulturni sloj, niti je pronađen značajniji arheološki materijal koji bi onda prema Rješenju i Zakonu trebali odložiti u nadležni Muzej.

Rezultati ove faze istraživanja – Dionica 1:

Arheološka nadzor na rekonstrukciji ŽC 6153 Cista Velika - Dobranje (stacionaža 0+000-0+500) trajao je ukupno 13 radnih dana i u njemu su sudjelovali: arheolog, dokumentarist i geodet, što je i iskazano u Troškovniku radova. Tijekom arheološkog nadzora u pregledu ranije iskopanih površina, deponirane zemlje na gradilištu i zemlje koja je deponirana izvan gradilišta nisu pronađene arheološke formacije, a u profilima iskopa nisu uočeni arheološki slojevi, a što može biti i zbog plitkog sloja humusa koji je skidan (prosječno oko 0,30 m). Na

dijelu parkinga, između groblja i ceste za Dobranje prilikom skidanja sloja zemlje debljine 0,40 m od nalaza evidentiran je samo jedan životinjski kostur, najvjerojatnije je pripadao ždrjebetu (kosti nisu očvrsle već su spužvaste strukture). Drugih nalaza, a posebno onih s arheološkim vrijednostima nije pronađeno. Također nisu evidentirani ostaci struktura osim novijih suhozida od profila 3 (ST 0+60) do profila 6 (ST 0 + 120) u dužini od oko 60,00 m, prosječne visine 1,60 i širine 0,60 m.

S obzirom da se na omanjem briještu u pravcu zapada nalazi prapovijesna gradina bilo je za očekivati postojanje arheoloških slojeva. Trebalo je uzeti u obzir i da su na području jugoistočno od predmetne ceste pronađeni ostaci antičke građevine i nešto dalje ostaci Crkvine.

Smatramo da će prilikom iskopa ostalih dionica u predjelu prapovijesne gomile (ST 7+900), koja se nalazi neposredno u zoni zahvata rekonstrukcije ceste biti potrebna nazočnost arheologa. Ta „gromila“ će se najvjerojatnije trebati arheološki istražiti, a isto tako i prilikom radova uz crkvicu sv. Nikole u Tijarici (ST 9+200) bit će potrebna nazočnost arheologa.

Direktor:

Slavko Galijot, dipl. arheolog